

ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΑ ΚΑΙ ΜΟΡΦΟΛΟΓΙΚΑ

VI. Η ΟΝΟΜΑΣΤΙΚΗ ΑΝΤΙ ΚΛΗΤΙΚΗΣ ΣΤΗ ΜΕΣΑΙΩΝΙΚΗ ΚΑΙ ΝΕΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗ

Συχνή, ήταν στήν ἀρχαία Έλληνική, ὅπως και στήν ἀρχαία Ἰνδική,
Σλαβική καὶ Αστονική, ἡ συντακτική¹ χρήση τῆς ὀνομαστικής στήν θέση,
τῆς κλητικής², που οἱ μεταγενέστεροι γραμματικοὶ τὴν ἔλεγχαν ἢ τις καὶ
κλητική³, καὶ σήμερα λέγεται Plutivokativ καὶ τὸ φαιγόμενο Plu-
tierung⁴.

“Ἀλλοτε, στηρίζομενοι σὲ στοιχεῖα ἔξωτερικά καὶ ἵσως τυπιτωρια-
τικά, θεωροῦσκαν ὡς παλαιότερη μορφὴ τοῦ συντακτικοῦ αἵτου φαιγούέ-
νον τὴν διπλὴν προσφώνησην, ὅπου δηλ., προσφωνούνταν δυὸς πρόσωπα,
ἕπότε γιὰ τὸ ἔνα γρηγοριοποιούνταν κλητική καὶ γιὰ τὸ ἄλλο ὀνομι-
στική, π.χ. Ζεῦ πάτερ.... Ήλείός τε ΙΔ. Γ' 276, δέσποι⁵ ἄταξ.... λαμ-
πρὸς τὸν αἰθήρον Λριστοφ. Νεφ. 264 κέζ., ὁ Κῆδε καὶ οἱ ἄλλοι Ήρωις
Ξενοφ. Κύρ. 3, 3, 20. Στή μορφὴ αὐτή, ποὺ ἔχει τῆς παρουσιᾶς καὶ
ἡ ἀρχαία Σλαβική⁶ καὶ ποὺ ἀπαντᾶ πανομοιότυπη στοὺς Ἰνδικοὺς Βέ-

¹ Δὲν πρόκειται ἐδόθη γιὰ τὶς περιπολεῖς ὅπου ἐ τόπος τῆς κλητικῆς ἐκτο-
πίστηκε ὅπό τὸν τόπο τῆς ὀνομαστικῆς γραμματικὰ καὶ ὅπου ἐπομένως οἱ
οἱ πτώσεις είχαν ἔνα τόπο. π.χ. ὁ κόρας - ὁ κόρας κ.τ.δ.

² J. Winkelmann, Über einige antike Anredeformen (Göttingae 1912).

³ Π.Ε. Ειστάθ. 1469, 58: *ἰστέαν ὅτι «καὶ οὐ, γίλος» πορ τῷ «καὶ οὐ, γίλος»*
ἀπεικούνται. Λέγεται νὰ παρατηρηθῇ ὅτι ὅπου οἱ παλαιοὶ γραμματικοὶ κάνονται λογο-
γιὰ ἀττικὰ γλωσσικὰ στοιχεῖα, δὲν πρόκειται πάντοτε γιὰ ἰδιορρυθμίες τῆς
ἀττικῆς διαλέκτου ὅπως τὶς ἔσχωριζουσας σήμερα, παρότι γιὰ στοιχεῖα γνωστά καὶ
ἄποδοι ἀρχαίες διαλέκτους, τὰ ἔποις ὅμιος ἀνάδειξε καὶ καθιέρωσε τὴν θόκων
ἀττικὴν λογοταγγίαν καὶ τὰ ἔποια ἀγρίστεψε τὴν Κοινὴ τῶν ἀλεξανδρινῶν καὶ ρωμαϊ-
κῶν γράμμων. Ή λέγεται ἀττικὸς παίρνει τὴν σημασίαν «δόκιμος, κλασσικός». καὶ
ἔτοις πρέπει νὰ ἔννοούνται, σήμερα τουλάχιστο, οἱ ὅροι ἀττικὴ σύνταξη,
ἀττικὸς σχῆμα⁷ καὶ ἀττικὴ σημασία⁸ παρότι καὶ σημασία (τὸ συστοιχὸ ἀντικείμενο). ἀττι-
κος μέλλον (άπολλο, δερμά), ἀττικὸς ἀναδιπλός, ἀττικὴ σημασία, ἀττική
καὶ σημασία, βλ. F. Sommer, Sprachgeschichtliche Erläuterungen für den griechischen Unterricht⁹, σελ. 46, 85, 89.

⁴ W. Harens, Handbuch der erklärenden Syntax, σελ. 184 καὶ 189 κέζ.

⁵ A. Meillet - J. Vendryès, Traité de grammaire comparée des lan-
gues classiques, σελ. 199.

δες, π.χ. *Vāyav Indras ca vēlatah* (=Βάγιας καὶ ὁ Ἰνδρας, προσέχετε!)¹, ή δύομαστική ἐρμηνεύεται: ἀπὸ τὸν Th. Benfey ὡς ἀποτέλεσμα τῆς παρουσίας τοῦ συγδέσμου² ποὺ συγδέει τὰ δυὸ δύνατα³, ἐπειδὴ ἔτσι: τὸ δεύτερο διακόπτεται: ἀπὸ τὸ πρῶτο ἀπὸ ἀποψή εὐθείας προσφύνγεις καὶ ἐξασθενεῖ.

‘Η δάση ὅμιλος αὐτή, νὰ ὄριζεται ὡς παλαιότερη, μορφὴ ἐνὸς συντακτικοῦ φαινομένου ἐκείνην, ποὺ μαρτυρεῖται σὲ παλαιότερα κείμενα ἢ ποὺ πιστοποιεῖται ἀπὸ τὴν συγχριτικὴν σύνταξην τῶν ἴνδοευρωπαϊκῶν γλωσσῶν, δὲν εἰναι ἀσφαλῆς, γιατὶ ἀνάμεινα στὴν παλαιότερη, γρήση καὶ τὴν παλαιότατην μενίκια μετασλαβεῖ τὸ τυχαῖο καὶ συμπιπικτικό, ποὺ μπορεῖ γὰρ μᾶς ἔσεγελάσῃ. Ἐξάλλοι ἔσειγάντας ἀπὸ τὴν δάση, αὐτήν ἡ ἔπρεπε νὰ δεχτοῦμε ὅτι ἡ δύομαστική ἀντὶ αλητικῆς γίταν ἀπὸ ἀποψῆς ἔμφασης ἀνέκαθεν ἀσθενέστερη ἀπὸ τὴν αλητικήν, πράγμα ποὺ διεκρίνεται ἀπὸ τὴν ἱστορικὴν παραχολούθηση τοῦ φαινομένου: ‘Ο R. Loewe’, ποὺ μελέτησε τὸ φαινόμενο διεξοδικά, παρατήρησε ὅτι ἀσχεταὶ μὲ τὴν θέση ποὺ παίρνει ἡ δύομαστική μέσα στὶς προσφωνήσεις, δηλ., ἂν στὴν προσφώνηση δύο προσώπων ἐπιτάσσεται ἡ δύομαστική, ἢ δῆλος, ἡ γρήση της, τόσο στὴν ἀρχαία ‘Ελληνική δύο καὶ στὴν Ἰνδική, παρουσιάζεται ἀρχαὶ μόνο γιὰ προσφωνήσεις θεῶν, ὕστερα ἐπεκτείνεται καὶ γιὰ θυητούς, ἀλλὰ μόνο ἀντρες⁴, καὶ ἀργότερα καὶ γιὰ γυναικες. ‘Αν στὴ διαπίστωση, αὐτὴν προστεθῇ τὸ γεγονός ὅτι ἡ δύομαστική ἀντὶ αλητικῆς γενικά είναι πολὺ συχνότερη στὴν ποίηση, παρὰ τὸν πεντέλογο, δικαιολογεῖται τὸ συμπέρασμα ὅτι ἀποτκοπούσε νὰ δώσῃ, μεγαλύτερη, ἐπισημείητα καὶ τιμὴ στὸ προσφωνούμενο πρόσωπο ἀπ’ ὅτι είναι.

¹ K. Brugmann, Grundriss 2. II, σελ. 538 κάτ.

² J. Wackernagel, Vorlesungen über Syntax⁵, I. 7, Ήλ. J. Humboldt, Syntaxe grecque, σελ. 211, § 337.

³ ‘Ο σύνδεσμος ἀρχικὴ ἔνοντα μόνο μᾶλις πρότασης καὶ ὅγι: διὸ προτάσσεται, στοιχεῖσινεις ὅταν δύο αλητικές ροτσκονται: πλέον πλέον λ.χ. το γίλε καιογημη προσέρχεται: ἀπὸ διὸ προσφωνήσεις: γίλε!, καιογημη!. Μή κατὰ τὰ παραδείγματα ὅπου δύο αλητικές συγδέονται μὲ τε ἡ καὶ, π.χ. Λίαν Ἰδομενεὺς τε Πλ. Ψ 192, ὁ ποίης καὶ δῆμος) Ἀριστοφ. Ιππ. 273. Θεωροῦνται συντάξεις νεότερες. Bk. E. Schwyzer, Griechische Grammatik 2. 63.

⁴ Kuhn's Zeitschrift 51 (1923), σελ. 11 κάτ. καὶ 53 (1925), σελ. 115 κάτ.

⁵ Γιατὶ καὶ ἡ ἀντίθετη σερή παρουσιάζεται σὲ κείμενα ἐπίσης πολὺ παλαιά, π.χ. γαρρόθις δῆμος Θέματος Τ 106 (μὲ διάφορη γραφή: θεράπευτης η, έλ. E. Schwyzer, Griech. Grammatik 2. 63), ὁ δῆμος αἴθηρος . . αιθηρίων τη Εγγ. Αισχ. Προπ. 90 κάτ.

⁶ R. Loewe, στὴν Kuhn's Zeitschrift 51. 201, Ήλ. W. Harens, Handbuch der erklärenden Syntax, σελ. 198 κάτ.

ίκανή νὰ ἐκφράσῃ ἡ αλητική, μὲ ἄλλα λόγια ήταν ἡ χρήση της στοιχεῖοῦ φρουρᾶς. "Ετοι μένη γείται καὶ γιατὶ ἡ αλητικὴ δλῶν τῶν λέξεων μὲ θέμα σὲ -ο- ποὺ σημαίνουν «θεός» ἐκφράζονταν ἥδη στὴν Ἰνδοευρωπαϊκή μὲ τὸν γραμματικὸν τύπο τῆς ὀνομαστικῆς¹, καθὼς καὶ γιατὶ ἡ αλητικὴ τοῦ ἑλληνικοῦ θεός ήταν σὲ ὅλη τὴν ἀρχαιότητα δμοια μὲ τὴν ὀνομαστική, ἐνῷ τὸ θεὸν παρουσιάζεται γιὰ πρώτη φορά σὲ μεταγενέστερο κείμενο, τὴν Παλαιὰ Διαθήκη.

"Οὐι ἡ ὀνομαστικὴ ἀντὶ αλητικῆς ἀποσκοπούσε τὴν ἔμφαση φαίνεται καθαρὰ ἀπὸ τὴν ἔνγοια τῶν χωρίων δπου τὴν συγχαντοῦμε: Ήστε σχεδὸν δὲν προσφινεῖται ἐνα πρόσωπο μὲ ὀνομαστικὴ χωρίς νὰ συτρέχῃ κάποιος λόγος, καὶ ποτὲ ἡ ὀνομαστικὴ αὐτὴ δὲ θὰ μποροῦσε νὰ ἀντικατασταθῇ μὲ αλητικὴ χωρίς νὰ λιγοστέψῃ ἡ ἔμφαση τῆς προσφωνῆσης. Μετεὶ ποὺ ἡ προσφωνῆση ἔχει χαρακτήρα ἐπιφωνήματος, π. χ. ὁ οῖτος Αἴας Σοφ. Αἰ. 89, ἡ φράση σημαίνει «νά τος δ Λίας!» (γιατὶ πραγματικὰ ἔκεινη, τὴ στιγμὴ δ ἕρωας πριωτομπαίνει στὴ σκηνή). Τὸ δέιο στὸν θ Φαίληρος, ἔφη, οῖτος Ἀπολλόδωρος, οὖ περιμετεῖς; Ηλάτ. Συμπ. 172α, ἡ σηματία είναι «νά τος ὁ Ἀπολλόδωρος!» ε, γιὰ περίμενέ μας!. Στὰ παραδείγματα: ὁ πόλλ' ἔγω μοχθηρός, ὁ πικρὸς θεοῖς! Σοφ. Φοίν. 254, διμοβόρος βασιλεύς, ἐπεὶ οὐειδαροῖσιν ἀνάσσεις Τί. Α. 231, ἡ ὀνομαστικὴ είναι κατηγορούμενο καὶ ἐξυπακούγεται τὰ συνδετικὰ εἰμί, εἰ: «ῳ δυστυχισμένος καὶ θεομίσητος ποὺ εἰμι!», «ένγκας δημιούρος διστιλίας, νά τι εἰσαι!», ἀκριβῶς δπως καὶ στὶς τριτοπρόσωπες προσάσεις κρίσης: σχέτλιος, διβριμοεργός, (ἐνν. ἐστί), δις οὐκ ἀδειτ' αἰσινα δέξαιον Τί. Ε 403, νήπιος (ἐνν. ἐστί), οὐδὲ τὸ οἶδε Τί. Ε 406, Ἰππίας ὁ καλός τε καὶ σοφός (ἐνν. ἀφίκετο), δις διὰ χρόνου ἡμίν κατηρας τὶς Αθήνας Ηλάτ. Ιππ. μεζ. 281α². Στὸ τελευταῖο παράδειγμα φαίνεται καθαρὰ πῶς μπορεῖ κανεὶς μιλώντας στοὺς γύρω του γιὰ τὸ πρόσωπο ποὺ ἔχει μπροστά του, νὰ στρέψῃ ἀμέσως τὸ λόγο πρὸς αὐτό, ἐπότε ἡ ὀνομαστικὴ δὲν είναι καν προσφωνῆση πραγματική, παρὰ ἀνήκει σὲ μιὰ ἀνεξάρτητη πρόταση κρίσης³.

Τὴν ἔμφαση ἐπίσης ἀποσκοπεῖ ἡ ὀνομαστικὴ μὲ ρῆμα σὲ προστακτική⁴, ὅταν κριτιμένη ώς ἐπεξήγηση τῆς προσωπικῆς ἀντωνυμίας

¹ W. Bauer, σπου παραπ., σελ. 199.

² H. Kuhnert - B. Gernth, Satzlehre, I 16.

³ Από τὴν συγνότητα τέλοιων περιπτώσεων ἐπιγράψατος δ G. Hermann καὶ ισχυρίζεται απόν Πρόλογο τῆς Ἀνθροιμάχης τοῦ Εὐριπίδη, σελ. XIV δτι ἡ ὀνομαστικὴ ἀντὶ αλητικῆς ποτὲ δὲν ἔχει τὴ σημασία τῆς αλητικῆς καὶ δτι ἐκφράζεται πάντα ἡ ἐπιφωνηματικὴ πρόταση ἡ κριτική.

⁴ E. Schwyzer, Griechische Grammatik 2.61.

σύ, ἔμετος, εἴτε ἀναφέρεται: ή ἀντωνυμία αὐτή, π.χ. σέ τοι λέγω, δ *Καρόνη*, ἀράμενος Ἀριστοφ. Ηλοῦτ. 1099, οὐδὲ μὲν οὖν οὐ, δ πρεπήτατος Σεν. Κύρ. 4, 5, 17, οὐδὲ δέ, δ ἀρχων τῶν... ἀνδρῶν, ... ἐκτάτου Σεν. Κύρ. 6, 3, 33, ὄμετος, οἱ ἡγεμόνες, ποὺς ἦμεν πάντες συμβάλλετε Σεν. Κύρ. 6, 2, 41, *audi tu, populus Albaeus* Τ. - Λέ. I, 21, 7¹, εἴτε ἔξυπακούεται, π. χ. αὐτάρος οἱ ἄλλοι σύνθεσθ', Λορεῖοι ΙΙ. Τ 83, ή *Πρόκονη*, ἔκβατε καὶ σεαντήρ ἐπιδείκνυ τοῖς ξέροις Ἀριστοφ. Οργ. 655, πορτή² εἰς τὸ πρόσθιον διάγον, ή κανγρόδος Ἀριστοφ. Λαχρ. 242, *mens ocellis, da mihi sanguinem*³.

Σὲ προσφωνήσεις προσώπων η προσωποποιημένων προχηράτου, ποὺ συνοδεύονται ἀπὸ ἐπιθετικὸ προσδιορισμού, ἐπειδὴ ή ἔιρχαση, ἐκφράζεται ἵκανοποιητικὰ μὲ τὴν ὁνομαστικὴ τοῦ προσώπου η πράγματος ποὺ προσφωνεται, τὸ ἐπιθετο ἀποδεσμεύεται ἀπὸ τὴν ἔιρχαση καὶ μένει στὴν αλητικὴ. "Ετοι παρουσιάζεται τὸ φαινόμενο τοῦ συντακτικοῦ συνδιασμοῦ ἐπιθέτου σὲ αλητικὴ μὲ ὅνομα προσώπου η πράγματος σὲ ὁνομαστικὴ, π.χ. δέσμοιος" Αἴας Σοφ. Λ. 923⁴. Γι' αὗτὸ εἶναι δικαιολογημένη η ὑποψία δι τοις διπλές προσφωνήσεις τὸ ποιὸ ὅνομα ήταν μπῆ σὲ ὁνομαστικὴ καὶ ποιὸ σὲ αλητικὴ ἔχεται: ἀπὸ τὸ ποιὸ συγκεντρώγει τὸ μεγαλύτερο δάχρος τῆς προσφώνησης. Γενικὰ γένι τὴν ἔιρχασην χρήση τῆς ὁνομαστικῆς σὲ προσφωνήσεις ἀπὸ φυχολογικὴ ἀποψῆ ισχύει η ἐρμηνεία ποὺ δίνει: δ W. Havers μιλώντας γιὰ τὴν ἀπόλυτη ὁνομαστική: Unser Nominativ gehört vor allem der affektischen Rede an. Ist die Seele des Sprechenden von Affekten irgendwelcher Art bewegt und erregt, so entchlüpfst ihm die im Blickpunkt des Bewusstseins stehende Vorstellung um so leichter, sie strebt mit Macht an den Anfang des Satzes,

¹ O. Riemann - H. Goeltz, Grammaire comparée du grec et du latin. Syntax, § 47.

² A. Meillet - J. Vendryès, Θπω παραπ., σελ. 499. Ή γούρη τῆς ὁνομαστικῆς ἀντὶ αλητικῆς στὰ Αατινούκ θεωρεῖται ἀπὸ τοὺς O. Riemann καὶ H. Goeltz ἐλληνικὴ ἐπιδραση.

³ Ή ἀντιστροφὴ περιπτωτὴ συνδιασμοῦ ἐπιθέτου σὲ ὁνομαστικὴ μὲ τοις αστικές η κίριο ὅνομα σὲ αλητικὴ, π.χ. οὗτος ὁ Merikas ΙΙ. Δ 189. ὁ τίτλον ἀντο Εἵρ. Ανδρ. 318. Εταν δὲν ὁφελεῖται σὲ μετρικὴ εἰδοκία, μπορεῖ ἐπίσης γέ νοτιθή, ἀν δεκτοδημε μαζὶ μὲ τὸν E. Schwyzzer, Griech. Gramm. 2. 63. στὸ ἐπιθετο ἔθω ἔχει: θέση κατηγορούμενον, — φίλος δοσι, ὁ Merikas, τίτλον εἰ, ὁ ἄνερ, καὶ ἐπορένως αὗτὸ συγκεντρώνει: τὸ σηματολογικὸ δάχρος τῆς πρότευχης, ποὺ τὸ ἐκφράζει η ὁνομαστική. "Ετοι δὲν θέλειστε ὄντακαριένοι νὰ θερήσουμε μαζὶ μὲ τὸν Wackernagel, θπω παραπ., 1. 307. ὅτι η ὁνομαστικὴ τοῦ ἐπιθέτου εἶναι λειψανο τῆς ἐποχῆς ποὺ τὰ ἐπιθετα δὲν είχαν ἀνόμια αλητική.

noch ehe dem Sprechenden klar ist, was er im folgenden sagen will...¹.

‘Η χρήση τῆς δημομαστικῆς ἀντί κλητικῆς ἐνισχύθηκε στὴν Κοινὴ τῶν ἀλεξανδρινῶν καὶ ρωμαϊκῶν χρόνων ἀπὸ ἐπίδραση ἑβραϊκής², πρῶτα μὲ τὴν μετάφραση, τῶν Ἐρδομήκοντα τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης καὶ κατόπι μὲ τὴν συγγραφὴν τῶν εὐαγγελίων, π.χ. εὐλόγει, ἡ ψυχή μου, τὸν Κύριον Χαλκ. 102, 1, 2, Ἰωσήφ, νίδος Αανῦδ, μηδ φοβηθῆς παραλαβεῖν Μαριάμ τὴν γυναικίαν σου Ματθ. 1, 20, ναι, δ πατήσ Ματθ. 11, 26, δ Θεός μου, δ Θεός μου Μάρκ. 15, 34. Ἀπὸ τὰ κείμενα τῆς Αγίας Γραφῆς πέρασε κατόπι καὶ στὴ γλώσσα τῆς χριστιανικῆς ὑμετολογίας, π.χ. Κύριε, δ Θεός ἡμῶν, Ἰόσα οσι, δ Θεός ἡμῶν, Χαῖρε, τοῦ πεοόντος Ἰδάμη η ἀνάκλησις, χαῖρε, τῶν δακρύων τῆς Εἴσας η λύτρωσις.

Στὴν Κοινὴ τῶν παπύρων ή δημομαστική ἀντί κλητικῆς παρατηρεῖται κανονικά στὴν προσφώνηση τῶν Πτολεμαίων³, πρᾶγμα ποὺ δείχνει ὅτι διατηρεῖ τὴν ἔννοια τοῦ σεβασμοῦ καὶ τῆς τιμῆς πρὸς τὸ πρόσωπο ποὺ προσφωνεῖται μὲ κατύτ.

Οἱ Βυζαντινοὶ χρονογράφοι: χρησιμοποιοῦν ἐπίσης τὴν δημομαστικὴν ἀντί κλητικής.⁴ Σἄλλοι: ἀπὸ μήμηση τῶν ἀρχαίων κλασσικῶν, π.χ. καὶ ποῖ με δὴ ἀπαίδευτο τὸ οὖν ἀργίον, δ ποιμήν μου καὶ ἐραστά, βούλει καταλιπεῖτ; Θεοφ. Συνεχ. 183, 2 (Bonn), καὶ ἄλλοι ἀπὸ ἐπίδραση τῶν χριστιανικῶν ἱερῶν κειμένων, π.χ. αἱ εὐχαί σου, δ μέγας, τοὺς φίλους σου ἡσθίωσαρ Γεώργ. Μοναχ. 625, 5. “Οτ: ἔμως η χρήση αὐτὴ δὲν ἔταν στοιχεῖο τῆς λόγιας γραπτῆς γλώσσας μονάχα, καὶ δὲν χρησιμοποιοῦνταν καὶ στὴν καθημερινὴ γλώσσα τοῦ λαοῦ, πάντοτε μὲ ἐμφατικὴν ἔννοια, φάνεται ἀπὸ χωρία τῶν χρονογράφων, δπου γίνεται λόγος γιὰ προσφωνήσεις τοῦ λαοῦ πρὸς βασιλεῖς, π.χ. καὶ δωματίζουσιν «Βαῖτε, βαῖτε (= λατιν. bene, bene)⁵, δ Αὐγοῦστα· καλῶς ήλθες, δ Αὐγοῦστα» Κ. Ηροφυρογένν., “Ἐκθεσις βασιλείου τάξεως 1, 212 (Bonn), συχρόνη ἡν αὐτοῖς ὡς εἰς ἐπωδὸν τὸ «έλθε, ἐλθέ, Καλοῖστωνη!» Εὔσταθ. Συγγρ. ἀλώτ. 485, 7 (Bonn), καὶ πολὺ συχνότερα ἀπὸ παραδείγματα μεσαιω-

¹ W. Harens, Der sog. «Nominativus pendens». Indogerm. Forschungen 43, 211.

² J. Wackernagel, Θεοῦ παραπ., σελ. 397.

³ E. Mayser, Grammatik der griechischen Papyri aus der Ptolemaerzeit, 1, 256, § 59, 2.

⁴ St. Psaltes, Grammatik der byzantinischen Chroniken, σελ. 152. σημ. I., A. Jannaris, A historical greek grammar, § 1251.

⁵ Τις τις λατινικές προσφωνήσεις πρὸς τοὺς Βυζαντινοὺς αὐτοκράτορες δὲ. K. Ηροφυρογένν., “Ἐκθεσις βασιλείου τάξεως 2, 369, 7 κεξ. (Bonn).

νικῶν ποιητικῶν ἔργων, σὲ προσφωνήσεις βασιλέων ἢ ἀρχόντων, π. χ. πλὴν νὰ τὸ ἐνύριος, βασιλεὺς, καὶ νὰ τὸ ἐγνωσίζῃς Ἀπολλ. Τύρ. 216 (G. Wagner), καλῶς ἡλθες, δ ποίγκηπας, καλῶς, δ ἀτεγμός μου Χρον. Μορ. 8882 (J. Schmitt), δέσποτα, πάντων δέσποτα, τῶν ἴμεοῶν αὐθέντης, | τῆς Ρωμανιᾶς δ ἥλιος, χριστιανῶν τὸ κράτος Διήγ. Βελισ. 105 (G. Wagner), δότε μοι ἔλαιον, δότε μοι, οἱ ἀρχοντες, νὰ ζῆτε Ε. Γεωργιλᾶ, Βελισ. 710 (G. Wagner) !

Παράλληλα δμως μὲ τὴν ἔννοια τῆς τιμῆς καὶ τοῦ σεβασμοῦ, ποὺ διατήρησε ἡ χρήση τῆς ὀνομαστικῆς ἀντὶ κλητικῆς στὴ μεσαιωνικὴ Ἑλληνική, καὶ ποὺ τὴ συγχονεύει καὶ σὲ ἄλλες γεώτερες γλώσσες², ἐντριβὶς ἀρχισε νὰ παίρη τὴν ἔννοια τῆς στοργῆς, ἀγάπης, τρυφερότητας, δπως πιστοποιεῖ ἡ πολὺ συχνότερη χρήση τῆς σὲ περιπτώσεις ὅπου ἔκεινος ποὺ προσφωνεῖται εἰναὶ πρόσωπο ἀγαπητό, π. χ. τί θέλεις, ἡ θυγάτης μου, τὸ φῶς τῶν δρυμαλιῶν μου; Αύθ. Ροδ. 2961 (G. Wagner), ἀπελθε, τὸ παιδάκι μου, τίέ, μὲ τὴν ενδήμην μου Φλόρ. Ηλατ. 1134, ἀμε καλῶς, ἡ κόρη Διήγ. Ἀπολλ. 697 (G. Wagner), καλῶς ἡλθες, ὁ φίλος μου, καλῶς, δ ἀδελφός μου Χρον. Μορ. 5246, εἶπέ μοι, τὸ παιδάκι μου καὶ φῶς μου καὶ ζωὴ μου Ἡμιπ. Μαργ. 260 (S. Lambros), ἥγείσου, ἡ βεργόλυκος, γλυκύν μας τὸ ἀδέρφιν Ἀκριτ. 189 (Ασογρ. 3, 560), νὰ πιχαρῆς, ἡ λυγερή, μὴ μὲ περηφαρέσῃς Ἐριθοπαλγ. 288 (Hesseling - Pernot), ξύπνησε, τὸ παιδάκι μου, νὰ πάμε εἰς περιβόλι Θυσ. Ἀβρ. 491 (Γ. Μέγας).

Ἡ χρήση τῆς ὀνομαστικῆς ἀντὶ κλητικῆς ἀλγρονομικής ἀπὸ τὴ μεσαιωνικὴ στὴ νέα Ἑλληνική, μὲ ἔννοια πάντοτε ἐιρητική, περιορισμένη στὸν ποιητικὸ λόγο καί, δπως στὴ μεσαιωνική, ἰδίως σὲ προσφινήσεις ἀγαπητῶν προσώπων. Ἡ σημειρινὴ τῆς γεωγραφικὴ ἔκταση εἰναὶ περιφερειακή, δπως συμπλέγει γιὰ τὰ περισσότερα ἀρχαινὰ στοιχεῖα κάθε γλώσσας, καὶ ἐπικυρίωνται τὸ γλωτσολογικὸ ἀξιωματικό τὸ

¹ "Οποιοι χρησιμοποιεῖται σὲ μεσαιωνικὰ κείμενα ἡ ὀνομαστικὴ ἀντὶ κλητικῆς γιὰ προσφωνήσεις ζώων, πρόκειται ἀνακριτικήτητα γιὰ τασπιαὶ εἰρηνικὴ μεταφράσεις ἀνθρώπινων ἥθην στὰ ζῶα, σηλ., γιὰ π. αρθρ. 1 α., π. γ., καθὼς καρδίαν ἔχετε, τὸ γένος τῶν γαδάρων Διήγ. τετραπ. 205 (G. Wagner). Ξέρησε, ἡ κυρια ἀλωτοῦ, νὰ μᾶς φίλουσφάμης στὸ ίδιο 201. Ξέρεται στ., τὸ πορφύριον, νὰ μή μὲ λινδοφόρης στὸ ίδιο 458.

"Οτις ἡ λατινικὴ κλητικὴ νορίς ἀντικαταστάθηκε ἀπὸ τὴν ὀνομαστικὴ, φαίνεται ἀπὸ τοὺς παλαιοὺς γαλλικοὺς τίτλους, καθὼς sive archiepiscopus, ποὺ παράγεται ἀπὸ τὴν ὀνομαστικὴ senior archiepiscopus καὶ δῆ; ἀπὸ τὴν κλητικὴ archiepiscopre (Ελ. Μ. Τριανταφυλλίδη στὰ Byzant. Neugr. Jahrbücher 5, 302).

² Ήθ. τὸ γαλλικὸ la bourgeoisie!, τὸ γερμανικὸ die Herren! Βλ. H. Becker, Sprachlehre, σελ. 25.

ἀκραία γεωγραφικά κράσπεδα κάθε γλυπτικού χώρου είναι άρχαιοντερα καὶ συντυρικώτερα ἀπό τις κεντρικές περιοχές. Η χρήση της καταγέμεται: γεωγραφικά ὡς ἔξις:

1) Στὶς διαλέκτους Καππαδοκική, π. χ. "Εδεφός! (= ἐάδελ-
τέ!)¹, Κόριο² τὰ δαντάρε πον, ἦ ἀπός! (= ἐάλεπού, ἀκόνισε τὰ δόν-
τια σου)³, Τὰ ταράφε, πᾶ⁴ ὑφεύετε; (= ἐταράφια, τί θέλετε;)⁵, Άρι⁶
οι εἰπῶ, τὸ κόρασο (= γὰρ σοῦ πῶ, κορίτσι μου)⁷, καὶ Ποντιακή,
π. χ. "Ελα, τ' ἐμὶντι ποσχέλαιτα, Ελα, τ' ἐμὶντι παλάλα, Ελα, καὶ τ' ὁμιατί⁸ μ'
ἡ φῶς καὶ τῇ σερή⁹ μ' ἀγκάλα¹⁰.

Στὴν Ἑλληνικὴν διάλεκτο τῆς Κάτιο Πταλίας τὸ φαιγόμενο καλύ-
πτεται ἀπὸ τὴν σχεδὸν διλοκληρωτικὴν ἔξαρψίσην τοῦ γραμματικοῦ τύ-
που τῆς κληματικῆς¹¹.

2) Στὰ ἔξις ιδιώματα τῆς κοινῆς Νεοελληνικῆς:

"Η πειρος: Εὔχλεψε τὸ χαῖμαλλ — ἡ μάντα, ἡ μαννούλα μον —
τὶς ἀσημοκονιμούρες.

Κάρπαχθος: "Ε, τ' ἀέροι μον Μαρία!, "Ορισε, τ' ἀέροι!¹², Νὰ πίω
θέλω, τ' ἀέροι¹³, "Ελα, τ' ἀέροι μ' Αρετή, ἡ μάντα μας σὲ θέλει¹⁴,
Βουθάτε με, τ' ἀέροια μον, καὶ τὸ θεριό μὲ τρώει¹⁵, "Απόψε, τὸ πουλ-
λάτοι μον, τρύπης τ' ἀνταμωθοῦμε.

Μεγίστη (— Κρετελλέριος): Τὸ ἀδέρφι μον, στὴν θάλασσα σὰν
λάμινης τὸ κοντά μον, | ἡ θάλασσα υδόσταμ-μον νὰ φαίνη τὸ κορμί σου¹⁶.

Νάζος (Απειρανθός): "Ω, ἡ γριά μον, ποὺ νὰ σὲ χαρῶ!

Πελαπέννης: "Ελα, τὸ παιδάκι μον, Στακάτε, τὰ παιδά-
κια μον, "Ελα, ἡ κορώνα μον, Σῶστε τη τὴν ἀλεπού, τὰ σκυλλάκια
μον καὶ τὰ ζαγαράκια μον (Μάγη), Σήκω, ἡ λιαμάτιω, νὰ πάς σιν
μέκο, — Με μπορῶ, ἡ μάντα, δὲν μπορῶ, Σώπα, ἡ μαννούλα, μὴν τὸ

¹ Η. Η., Αινδριάνη, Τὰ γλωττικὰ ιδιώματα τῶν Φερέσιων, σελ. 47.

² Στέ θει.

³ Στέ θει.

⁴ P. Lagarde, Neugriechisches aus Kleinasien, σελ. 20.

⁵ Λαζαρέων Πόντου 8, 158.

⁶ Bk. G. Rohlf, Historische Grammatik der unteritalienischen Grä-
zität, σελ. 206.

⁷ M. Μιχαηλίδης - Νορίδην, Αχογραφικά σύμβολα Καρπάθου 1, 331.

⁸ Στέ θει, σελ. 333.

⁹ Ζωγράφειος Αγόνη 1, 308.

¹⁰ Στέ θει, σελ. 311.

¹¹ Δελτίον Πτοτερ, Εθνολ. Επαιρ, 4, 348.

λέσ καὶ μὴν τὸ κουβεντιάζης¹, Φώτα, τὸ φεγγαράκι μου, γὰ πάμε στὴν ἀγάπη μου², Ξύπνα, τοῦ ἥλιου η ἀδερφή, τοῦ παμπακιοῦ η ἀσπράδα.

Ρόδος: Κοιμήσου, τ' ἄστροι τῆς αἰγαῖς καὶ οἱ ἥλιοι τῆς ἡμέρας,³ κοιμήσου, τὸ πουλλάκι μου, καὶ νῦντη δ πατέρας, "Ελλα, η Ἀργούσα μας, κ' η μάννα μας σὲ θέλει.

Σκύρος: "Ομορφος ποῖσαι, φίγα γιός, τοῦ ἄστρου μου η ξηρᾶσαι.

Σύμη: Φρένιμα, τ' ἀδέρφι, καὶ μὴ σὲ μέλει⁴.

Ίδιωματική, ίσως ἡπειρώτικη προέλευση ἔχουν καὶ τὰ παραδείγματα ἀπὸ κοινὰ δημοτικὰ τραγούδια⁵, π. χ. Καλὰ μοῦπες, μαννούλα μου, κ' η μαύρη η ἀδερφή μου⁶, Ποῦ στε, τοῦ λάμπον τὰ παιδιά, ποῦ στε, οἱ Μποτοραδαῖοι⁷, Φεύγα, η Μαρώ, δη τὸν κουροιαχιό, φεύγα κι ἀπὸ τὸν ἥλιο⁸, Ξυπνάτε, η δόλια συντροφιά καὶ καπειάνε Μήτρο⁹, Θὰ σὲ φωτίσω, πεθερά, θὰ σὲ φωτίσω, η μάννα¹⁰, Γειά σας, χαρά σας, μάστοροι κ' ἔσεις οἱ μαθηταδες¹¹. Τὸ ίδιο καὶ τῶν λαϊκῶν παραμυθιῶν, π. χ. ὅρα καλή, τ' ἀδέρφια¹².

Σπανιώτερα η δυομαστική ἀντὶ κλητικῆς ἐκφράζει: αἰσθήματα διαφορετικὰ η ἀντίθετα ἀπὸ τὴν ἀγάπην καὶ τὴν στοργήν, χωρὶς διμοις γὰ παύγη νὰ είναι καὶ ἐδῶ ἐμφατική, π. χ. Μάζω, η μηλιά, τὰ μῆλα σου καὶ φιειάσ¹³ τα μιὰ σαλάτα¹⁴, Περάστε, τὰ κονσουλικά, περάστε στὴ δουλειά σας¹⁵, Δεῖρε με, η Τούρκα, δεῖρε με¹⁶.

Στὴν κοινὴ Νεοελληνικὴ η χρήση τῆς δυομαστικῆς ἀντὶ κλητικῆς παρουσιάζεται κάποτε σὲ ἐπώνυμα, π. χ. Σωτηρόπουλος!, Λιμηνιάδης!, περιορισμένη σὲ προσκλήσεις κατώτερων ὑπαλλήλων ἀπὸ ἀνώτερους, καὶ προέρχεται ἀπὸ ἐπέκταση τῆς συνήθειας γὰ προσκαλούντας οἱ μαθητὲς καὶ οἱ στρατιῶτες σὲ ὁγομαστική κατὰ τὴν ἀνάγνωση τοῦ

¹ Η. Παπαζαφειδοπόλου, Περιουναγγή, σελ. 127.

² Γ. Ταρσούλη, Μωραΐτικα τραγούδια, σελ. 117.

³ Ζωγράψιος Ἀγών 1,308.

⁴ Βλ. Α. Τζαρτζάρον, Νεοελληνικὴ σύνταξις², σελ. 83.

⁵ Α. Passou, Popularia carmina 12, 31.

⁶ Η. Ηολίη, Ἐκλογαί, σελ. 5, 5.

⁷ Στὸ ίδιο, 136, 6.

⁸ Λαογραφία 5, 64.

⁹ Η. Ηολίη, Ἐποι παραπ., 101, 1.

¹⁰ Στὸ ίδιο, 89, 24.

¹¹ Γ. Α. Μήτρα, Παραμύθια, σελ. 6.

¹² Η. Παπαζαφειδοπόλου, Ἐποι παραπ., σελ. 109.

¹³ Σ. Φαρμακίδης, Κόπρια ἔπη, σελ. 101.

¹⁴ Η. Παπαζαφειδοπόλου, Εποι παραπ., σελ. 98.

καταλόγου, καὶ τοῦ προσκλητηρίου γιὰ τὸν ἔλεγχο τῆς παρουσίας¹. Άλλὰ καὶ στὶς περιπτώσεις κύτες ἡ δημοκρατικὴ δὲν είναι αἰσθητή, σὰν ἀπλὴ κλητική, παρὰ μᾶλλον σὰν ἐλλειπτικὴ φράση, ὅπου ἔξυπνονέται τὸ νὰ ἔρθῃ. Ἀπὸ ἑδη ἀπλωσεῖς ἡ χρήση καὶ σὲ μικρὰ δνόμιατα, π.χ. Γιάρης, φέρει ἀκόμα μιὰ μισίρα!² καὶ σὲ ἐπαγγελματικά: ἀμαζάς!, βαρκάρης!, καρφτζής!, λοῦστρος! καὶ στὸ κύριον! ποὺ οἱ ἄγιοι ποιοι: τὴν ἐπαγγελμάτων κύτην, ἵσως κατ’ ἀνταπόδοσην, χρησιμοποιοῦν. Στὴν χρήση τῆς δημοκρατικῆς γιὰ τὰ ἐπαγγελματικὰ θούλησε χωρὶς ἄλλο καὶ τὸ έτι οἱ ίδιοι ἐπαγγελματίες δικλαδοῦν τὴν παρουσία τους σὲ δημοκρατική: δικουλοφάς ἑδῶ!, δικαουσιάς!, δικοῦστρος! κ.τ.ό.

Σὲ δλες κύτες τὶς περιπτώσεις ἀπὸ ἀποψή, σηματίας δὲν πρόκειται: γιὰ κλητική, προσχροευτική (vocativus salutatorius), παρὰ γιὰ δημοκρατική, ποὺ σηματίζεις ἐλλειπτικὴ πρόταση.

Η γεοελληνική λογοτεχνία καὶ ιδίως ὁ πεζὸς λόγος ἀποφέύει τὴν δημοκρατικὴν ἀντί κλητικήν. Στὴν ποίηση, χρησιμοποιεῖται σπάνια, ὅτι στοιχεῖο κατέχει λυρικό, ἀπὸ ἐπίδραση ἀγαμῆς: βρήτητα λόγοι, γιὰ νὰ ἐκφράσῃ ἄλλοτε στοργή, καὶ ἄλλοτε μεγαλοπρέπεια βιδιλική σὲ προσφωνήσεις ὑμητικές, δημος φαίνεται στοὺς παρακάτω στίχους τοῦ Παλαμᾶ:

Ιδὼς ἄλλιῶς νὰ σὲ πῦ; Ὁ συνοδουπόρος
γάιος, δι πὺ γεφύς, δι πὺ παλιὸς Σκληροὶ στίχοι 276,
Χαῖρε, δι Ηολίης δι σοφὸς Βιομοί³ 13,
Χαῖρε, δι Τολοτόης Ἀσάλ. ζωὴ⁴ 96,
Χαῖρε κι ἵσν, δι κελαϊδιστής, τὸ κορητικὸ τ' ἀγδόνι...
Ιόξα σ' ἵσέ, δι Κορνάρος,
Ιόξα σ' ἵσένα, δι ποταμὸς δι χρυσομελίταρχος Βιομοί 13^a.

Β'. Ο ΕΙΔΙΚΟΣ ΣΥΝΔΕΣΜΟΣ ΟΤΙ Ι ΉΡΙΝ ΛΗΓΑΝΕΞΑΡΤΗΤΕΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

Στὴν ἀρχαίαν Ἑλληνική, ὅπως είναι: γνωστό, ἐ εἰδικὸς σύνδεσμος ὅπι εἰσάγει σὲ προτάσεις πλάγιες, ποὺ συμπληρώνουν τὴν ἔννοια ρημάτων λεκτικῶν ἢ αἰσθητικῶν, π.χ. Κέρος... ἔλεγεν ὅπι ἡ ὁδὸς ἔσοιτο πρὸς βασικέα μέγαν Ξεν. Ἀνάδ. 11.

Κάποτε ὅμως, ἀν καὶ επαγγιώτερα, γιὰ αὐτὸν καὶ δὲν ἀναφέρεται καὶ στὰ σχολικὰ συντακτικά, δι σύνδεσμος ὅπι εἰσάγει καὶ σὲ εὐθείες προ-

¹ Βλ. M. Tsigarida-Pelliot, "Η γενικὴ τῶν δημοκρατικῶν σὲ -άκι καὶ τὸ νεοελληνικὸν κλητικὸ σύστημα. Byzant. Neogr. Jahrbücher 5 (1926), σελ. 302 κἄτ.

² L. Rousset, Grammaire du roméique littéraire, § 261.

³ Βλ. N. H. Αγδριώη, "Π γλῶσσα τοῦ Παλαμᾶ. Ν. Εστία 31 (1943). τιμη.
Χριστούγεννα, σελ. 260 κἄτ.

τάσεις ποὺ ἀκολουθοῦν σὲ ρίματα λεκτικὰ ἢ αἰσθητικά. Τὸ παλαιότερο παράδειγμα τέτοιας σύνταξης βρίσκεται στὸν Ἡρόδοτο 2, 115: λόγον τόνδε ἐκφαίνει Πρωτεύς, λέγων, ὅτι «Ἐγώ... ἄν τοι ἡπέρ τοῦ Ἑλληνος ἔτεισάμην», συγχότερο ὅμως είναι στοὺς ἀττικὸς πεζογράφους: ἐδήλου δ' ἡ γραφή, ὅτι «Θεμιστοκλῆς ἥκω παρὰ σέ» Θουκ. 1, 137, 4, τοσῶς ἀντὶ εἴποιεν, ὅτι «Μὴ θάνατας τὰ λεγόμενα» Ηλάτ. Κρίτ. 50c, ἐγὼ δὲ τούτῳ ἀντὶ δίκαιον λόγον ἀντείποιμι, ὅτι «Οὐ καλῶς λέγεις, ὃ ἀνθρωπε» Ηλάτ. Ἀπολ. 28b, ὃς οὖν εἶδεν ἡμᾶς ἡ Ξανθίππη, ἀνενφόμησε τε καὶ τοιαῦτ' ἄττα εἴπει, οὐα δὴ εἰδὼθασιν αἱ γυναῖκες, ὅτι «ΩΣώχρατες, ὕσταιον δή σε προσεργοῦσι τὴν οἱ ἐπιτήδειοι» Ηλάτ. Φχιδ. 60a, λέγοντος δ' αὐτοῦ ταῦτα ἀπεκρινάμην ἀντῷ, ὅτι «Σκεύη μὲν διὰ τοῦτο οὐ λάβοιμι ἐκ τοῦ νεοσογίου, οὐδὲ οὐδόκιμα ἐποίησας αὐτὰ» Δημοσθ. 1218, δὲ ἀπεκρίνατο, ὅτι «Οὐδὲ εἰ γενοίμαι (σοὶ φίλος), ὃ Κῦρε, σοὶ γ' ἄν ποτε ἔτι δόξαιμι Ξεν. Ἀνάθ. 1, 6, 8.

‘Ως ἐδῶ τὰ πράγματα είναι γνωστά¹. Ἐκεῖνο ποὺ δὲν ἔχει: ὡς τώρα πραχτηρήθη είναι ἡ ἐπιθύμωση τῆς σύνταξης αὐτῆς τοῦ ὅτι μὲ εὐθεῖες προτάσεις διὰ τῆς μεταγενεστέρας Ἑλληνικῆς, π. χ. λέγονται αὐτῷ, ὅτι «Οὐδεὶς ἡμᾶς ἔμισθώσατο» Ματθ. 20, 7, /ἢδη εἴρηχε σοι ὁ {α} πατήρ σου [ο]οῦ ἐξερχομένου, ὅτι «Ὑπαγε πρὸς τὸν Μῶδον καὶ εἶδε τὸν λέγει» Τεβτ. παρ. 417, 2², καὶ τῆς μεσαιωνικῆς, π. χ. ποὺ ἔστι τὸ μῆλον δὲ πρεμπά σοι; ἡ δὲ εἴπειν, ὅτι «Ἐφαγον αὐτὸν» Μακάλ. 357, 7 (Bonn), λέγει, ὅτι «Τὸν καλόγηρον τὸν δεῖτα μὴ τὸν δῶσαγ» Ηρόδορ. 3, 400b, νὰ τὸν εἴπω, ὅτι «Μάθε το γραμματικὰ νὰ ζήσῃς» Ηρόδορ. 4, 42, ἐδεξιώσατο δὲ αὐτὸν δὲ αὐθέντης... τάξας αὐτῷ, ὅτι «Ἐὰν λάβω τὸ Μισίρι, ποιήσω σε σαυλιάνον» Ἐκθ. Χρον. 65, 11 (S. Lambros), νὰ μὴν ἔχῃ κανεὶς ἐξουσίαν νὰ λέγῃ, ὅτι «Ἡτον ποτὲ ἐδικόριμον τὸ μούλκι» μετάφρ. φιρμανίσου τοῦ 16. αἰώνα³, στὴ νεοελληνικὴ διάλεκτο τῆς Καππαδοκίας, ὅπου μετὰ τὰ ρίματα λέγω, λαλῶ καὶ πρὶγ ἀπὸ εὐθεῖες προτάσεις ποὺ τὰ συμπληρώγουν παρεμβάλλεται δὲ σύνδεσμος ὅτι (=ὅτι) στὸ ἰδίωμα τῆς Σιλλήνης, π. χ. *Μαγία κι εἴτι*, ὅτι «Κόνισ’ τα» (=—ἢ Μ. εἴπε, ὅτι «Ρίξε τα»)⁴, μιὰ μέρα μέγας τοὺς λαεῖ, ὅτι «Ως πότι σὲ κάτιονμι ιόσσα;»⁵, καὶ ὡς σύνδ. τοι (=ὅτι) στὸ ἰδίωμα τῶν Φαράσων, π. χ. τιςαὶ νὰ δῆς, πέ τοι «Τζού ’δα», τιςαὶ νὰ ’κονσης, πέ τοι «Τζού ’κοα»

¹ Bk. K. Brugmann, Syntax des einfachen Satzes im Indogermanischen, σελ. 219, δποι καὶ ἐρμηνεύεται ιστορικά.

² Περισσότερα βλ. H. Ijzurrik, Beiträge zur Syntax, σελ. 54.

³ Archives d' histoire et du droit orientale 3 (1948), σελ. 413.

⁴ R. Dawkins, Modern Greek in Asia Minor, σελ. 300.

⁵ Στὸ Ιζιρ, σελ. 286,

(= καὶ νὰ δῆται πὲς ἔτι: «Δὲν εἰδῶ», καὶ ν' ἀκούσῃς πὲς ἔτι: «Δὲν ἀκουσα»). Απὸ κύριες προτάσεις ὅπου τὸ ρῆμα λέγω προτάσσεται στὴν εἰδικήν πρότασην ποὺ ἔκφράζει τὸ λεγόμενο, τὸ ὅτι συσσωματώθηκε στὸ ρῆμα λέγω καὶ ὅταν ἀκόμη τὸ λεγόμενο προγγῆται, π. χ. τέούχω, λέγκετ ὃντι (= δὲν ἔχω, ἔλεγε ἔτι). Ήπερδοικά σύνταξη συνδέσμων εἰδικῶν, ἀντίστοιχων μὲ τὸ ἐλλ. ὅτι, παρατηρήθηκε καὶ στὰ ἀρχαῖα Ἰγδικά, π. χ. (σὲ μεταφραστή, κατὰ λέξην) Ψεύτη, σ' ἐμένα μὴ λέσ, ὅτι «Ἐκιός ἀπὸ σένα δὲν ἔχω ἄλλη ἀγάπη», στὰ Λιθουανικά, ὅπου τὰ παραβούτικα ἀρχίζουν μὲ τὸν εἰδικὸν σύνδ. καὶ (= ὅτι), καθὼς καὶ στὰ ἀνατολικά καὶ σύντακά Σλαβικά (Ρωσικά, Πολωνικά, Τσεχοσλοβακικά). Στὶς γλῶσσες αὗτες τὸ φαινόμενο είναι παράλληλο, ἀλλὰ ἀνεξάρτητο τοῦ ἐλληνικοῦ. Δὲ συμβάλλει ὅμως τὸ ἴδιο γιὰ τὴν Βουλγαρική, ὅπου ἐπίσης συγαντοῦμε τὴν ἴδια σύνταξη τοῦ συνδ. οὐτὶ (ἀπὸ τὸ ἐλλ. ὅτι), π. χ. οὐτα μι τεκλα, οτι «Овде је сесмá?» (Veles). Ἐδῶ, ἀφ' ἐνδὸς ἐπειδὴ ἡ Βουλγαρική γειτονεύει γεωγραφικά μὲ τὴν Ἑλληνική καὶ είναι γνωστὸ πῶς ἔχει ὑποστῆ πολλαπλὴ ἐπίδρασή της, καὶ ἀφ' ἐτέρου ἐπειδὴ τὸ συντακτικὸ φαινόμενο ποὺ μᾶς ἀπασχολεῖ δὲν παρουσιάζει τὴν ἀνάπτυξη ποὺ πήρε στὶς ἄλλες σλαβικές γλῶσσες, καὶ τέλος ἐπειδὴ πρόκειται γιὰ λέξη ἐλληνικῆς καταγωγῆς, πρέπει ἡ παρουσία του στὴν Βουλγαρική νὰ ἀποδοθῇ σὲ ἐλληνική ἐπίδραση, ὅπως δέχτηκαν πρῶτος δ. E. Kieckers¹, καὶ κατόπιν δ. J. Benigny², δ ἀποίος σὲ εἰδική μονογραφία ποὺ ἀφιέρωσε στὴν ἔξέταση τοῦ συντακτικοῦ αὐτοῦ φαινομένου παρατηρεῖ: «Dieser Tatbestand in den modernen Südslavinen, sowie das dem althulg. *jatko* entsprechende griechische *ἔτι* vor der direkten Rede in der gr. Bibel, weist mit ziemlicher Sicherheit darauf hin, dass wir den althulg. Gebrauch für einen Gräzismus halten können»³.

Γ'. Η ΣΥΝΤΑΞΗ ΑΡΣΕΝΙΚΩΝ ΕΠΙΘΕΤΩΝ ΜΕ ΘΗΛΑΚΑ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΑ ΣΤΟ ΙΔΙΩΜΑ ΤΗΣ ΣΚΤΡΟΥ

Ἐγειρεῖ παρατηρήθη ὅτι στὸ γλωσσικὸ ἴδιωμα τῆς Σκύρου ἀντὶ τοῦ κοινοῦ τύπου τοῦ πληθυντικοῦ τῶν θηλυκῶν ἐπιθέτων καὶ ἀντιονυμιῶν σὲ - εις χρησιμοποιεῖται δὲ ἀντίστοιχος ἀρσενικὸς τύπος⁴, π.χ. οἱ καλοὶ

¹ K. Brugmann, ὅπου παραπ., σελ. 219.

² E. Kieckers, Zur oratio recta in den idg. Sprachen I. Indogermanische Forschungen 35, 21. Τοῦ ίδιο. Ζητεῖται: «recitativum», στὴν Glotta 11. 183.

³ J. Benigny, Zur einleitenden Konjunktion vor der direkten Rede. Indog. Forsch. 17, 105 κέξ. ⁴ Στὸ ίδιο. σελ. 119.

⁵ B. Φάβη, Πλωσσικαὶ ἐπιστάσεις ἀναφερόμεναὶ εἰς τὸ Σκύριον ἴδιωμα. Τεσσαράκοντατηρίς Κ. Κόντου, σελ. 251 κέξ.

γ' ναῖτοες, πολλοὶ σ' τοῖς (=συκιές), πολλοὺς μέρες, πολλοὶ βολές, πολλοὺς καρδιὲς θὰ κάψω, τοὺς ὄμορφους γ' ναῖτοες, λίοι δραζμίς, τοῦτοι τοῦ μέρες, δροσάτοι ἀγλάδες κ.τ.β., ὅχι μονάχα ὅταν τὸ ἐπίλιετο γίγηντον, ὅχι μονάχα ὅταν τὸ ἀκολουθοῦν, εἴτε ὡς προσδιορισμοί, π.χ. κόλλες χοροματιστοί, ἀρχαιοτοπῆλες φρούριοι τοῦ ἔμορφοι, ξεράτιωσες μεγάλοι, εἴτε ὡς κατηγορούμενα, π.χ. οἱ πιὸ πολλοὶ οἱ σ' τοῖς μας ἔναι μαῦροι, οἱ πεταλλίς ἔναι πιὸ ὄμορφοι ἀπὸ τὸ ἄλλα σῦκα.

Τὸ ἵδιο συμβαίνει καὶ στὸ ἄρθρο, ὅχι μόνο στὴν ἁγοματικὴν (οἱ γ' ναῖτοες), παρὰ καὶ στὴν αἰτιατικήν, π.χ. ἀπ' οὐλοὺς τοὺς μελαχροινὲς μιὰ ἔναι ποὺ μ' ἀρέσει¹, ἀρμάθιαζε, ἕαρμάθιαζε, δέκα ἀράδες κάνει, | τοὺς ἔξει βάνει στὸ λαιμό, τοὺς τέσσερεις στὰ χέρια², ... λεύτερος θὰ καθήσον, πέρι τοὺς ἀδερφάδες μου ἀγύπαντρους τὸ ἀφήσον³, καλιὸς καὶ στὴν προσωπικὴν ἀντωνυμία τοὺς, π.χ. τοὺς χῆρες, ἐπ⁴ δ δίμωρος, πολὺ τοὺς -ε-λυποῦμαι, | τοιαὶ θὰ φροντίσουν τοιαὶ γι αἴτιοὺς καλοὺς γαμπροὺς τὰ φροῦρη⁵, ἔναι οἱ κόρες τοῦ Κωστῆ, ποὺ τοὺς ζηλεύσοντ⁶ δικοιοῦνται, τοιαὶ γνάλλουντε τοὺς χάρες σου, πολὺ τοὺς ἐπαιροῦντε⁷.

Τὸ φαινόμενο τοῦτο δὲν ἔχει ὡς τύρα όξειγγηθῆ. (1) μακαρίτης Β. Φάθης τὸ ἀγαχέρει ὡς μιὰν ἀπὸ τὶς κυριώτερες συντακτικὲς ἴδιορυθμίες τοῦ ἰδιώματος τῆς Σκύρου καὶ τὸ παραλληλίζει ἀπλῶς μὲ τὸ πανελλήγιο φαινόμενο τῆς χρήσης τοῦ ἀρσενικοῦ ἄρθρου τῆς ὀνομαστικῆς τοῦ πληθυντικοῦ οἱ ἀγτὶ τοῦ Ηγλυκοῦ αἱ, π.χ. οἱ γυναῖκες, οἱ κόρες, οἱ μέρες, καὶ προσθίτει: «Τῆς μεγάλης πρὸς τὴν ἀπλότητα τάσεως τοῦ ἰδιώματος τούτου ἀποτέλεσμα είναι γίγαντες τάσις πρὸς τελείχν αἵφομοιώσιγ τοῦ ἀρσενικοῦ καὶ Ηγλυκοῦ γένους τῶν ἐπιβέτων»⁸.

Κατὰ τὴν γνώμην μου, γίγαντης τοῦ φαινομένου τούτου δὲν είναι τόσο ἀπλῆ. Γιατί, ἀν καὶ γίγαντης τοῦ ἀρσενικοῦ ἄρθρου οἱ στὶ, Ηέση, τοῦ ἀντίτοιχου Ηγλυκοῦ αἱ είναι φαινόμενο παλαιὸς καὶ σχεδὸν πανελλήγιο, πουθεγά ἀλλοῦ, ἐκτὸς ἀπὸ τὸ ἰδιώμα τῆς Σκύρου, δὲν ἐπεκτάθηκε καὶ στὴν αἰτιατική, ὥστε γὰρ ποῦν τοὺς γυναῖκες, καὶ πουθεγά δὲν προσώρησε στὰ ἐπίθετα καὶ στὶς ἀντωνυμίες γίγαντες τοῦ Ηγλυκοῦ τύπου ἀπὸ τὸν ἀρσενικό, ὥστε γὰρ ποῦν πολλοὶ γυναῖκες, τοῦτοι τὶς μέρες.

Γιὰ τὴν ἔξειγγηση, φαινομένου ἀναλογικῶν, δημος τὸ προκείμενο, πρέπει γὰρ ἔξετάξωνται καὶ ἄλλα σύγγρονα φαινόμενα τοῦ ἵδιου ἴδιο-

¹ N. Ηέρδικα, I. σελ. 209.

² Στὸ ἵδιο, σελ. 190.

³ Στὸ ἵδιο, σελ. 115.

⁴ Στὸ ἵδιο, σελ. 235.

⁵ Στὸ ἵδιο, σελ. 116.

⁶ Στὸ ἵδιο, σελ. 117.

⁷ B. Φάθη, διηγ. παραπ., σελ. 251.

ματος, μὲ τὰ ὄποια μπορεῖ τὸ ἔξεταχόμενο νὰ θρίσκεται σὲ συγάρτηση, καὶ νὰ ἔχουν συντελέσει στὴ διαμόρφωσή του. Γιὰ νὰ περιορίζεται τὸ φαινόμενο ποὺ μᾶς ἀπασχολεῖ μόνο στὸ ἴδιωμα τῆς Σκύρου, θὰ πρέπει στὸ ἴδιωμα καὶ τὸ γὰρ συντρέχουν κάποιοι εἰδικοὶ πρόσθιετοι λόγοι ποὺ τὸ προκάλεσαν, καὶ ποὺ πρέπει νὰ ἀναγηγίσουν ἀνάμεσα σὲ ἄλλες γλωσσικὲς ἴδιορρυθμίες του.

Οἱ λόγοι αὗτοί, κατὰ τὴν γκάμη μου, είναι οἱ ἔξις:

1) Ὄτι στὸ ἴδιωμα τῆς Σκύρου εὐχρηστοῦν πολλὰ θηλυκὰ ἐπίθετα σὲ -ος¹, π. χ. κοπέλλα ἔμοιρφος τοιαὶ φρόν'μος², ἀγάπη φεύγικος³, ἥττινχος, ἥ μαυροβασίλικος, (ἥ σ'τοά) ἥ κατήδικος, μωρᾶς ἄνομος⁴ κ.τ.δ., καὶ τὰν εὐλογοὶ ἀπὸ τὴν τυπολογικὴ ταυτότητα τοῦ ἀρσενικοῦ καὶ θηλυκοῦ ἐπίθετο: δ ἄτινχος — ἥ ἄτινχος, στὴ δράσῃ τῆς ἀναλογίας γὰρ ὑπερσογήθη καὶ πρόσθιετο ἀναλογικὸ σχῆμα, δηλ. κατὰ τὸ ζευγος δ ἄτινχος — πληθ. οἱ ἄτινχοι νὰ ποσῦν καὶ ἥ ἄτινχος — πληθ. οἱ ἄτινχοι κ.τ.δ. Νὰ είναι ἀρχει τοχεῖο τὸ ὅτι: καὶ στὴν ποντιακὴ διάλεκτο, ποὺ σώζει τὰ θηλυκὰ ἐπίθετα σὲ -ος, παρουσιάζονται παραδείγματα τοῦ ἴδιου φαινομένου στὸν πληθυντικὸ τῶν θηλυκῶν ἀντιγονιμῶν, π. χ. κάμπιοις γυναικ⁵:

2) Τὸ ὅτι στὸ ἴδιωμα τῆς Σκύρου συντελέστηκε καὶ μιὰ ἄλλη ἀλοίωση, καταλήξεων τῶν δημοτῶν, ποὺ δημιουργήσε τὴν ἀνάγκη νὰ ἀντικατασταθῇ ἥ κατάληξη - εις τοῦ πληθυντικοῦ τῶν θηλυκῶν μὲ μιὰν ἄλλη: Τὰ ἐπίθετα δηλ. σὲ -ος, οἱ ἀντωνυμίες, καὶ λιγότερο τὰ οὐσιαστικά, μεταπλάστηκαν στὴν δημοτικὴ σὲ -εις, π. χ. δ ἀγόριστες, δ ἀγόριμαιες, δ ἀληθινές, δ καλές, δ μεράλιες, δ μ'κρες, δ ποδιτες, δ ἀλλες, δ τέτοιες, τοῦτος δ, τοεῖντος δ, δ ἀρρεός, δ βούτερος, δ κάμπτες, δ πλάτανες, δ χρόνες, δ φόροις (=φοῦροις) κ.τ.λ. καὶ στὴν αἰτιατικὴ σὲ -εις, π. χ. πῆγε στὸν ἀγόριστο, στὸν *bailot'* οὖν τὸν ὁχτρό, κανεὶς δὲ λογάριαζε γιὰ ἄξιε, τὸν πλάτανε, τὸ φόροιτε κτλ. Ὁ μεταπλασμὸς αὗτός, ποὺ ἐρμηγεύεται σωστὰ ἀπὸ τὸν μενταρίτη, B. Φάρη ὡς ἀναλογικὴ ἐπέκταση τῆς κατάληξης τῆς αλητικῆς - ε στὴν δημοτικὴ⁶, εἰχε ὡς ἀπο-

¹ Τὰ ἀρχεια θηλυκὰ ἐπίθετα σὲ -ος, π. χ. κλυτὸς Ἰπποδάμεια, μίλεος ἀμιδα, ἄργοιος ράμπαιος κ.τ.δ., ἔχουν μεταπλαστῆ -εις -η καὶ -ι στὴν κοινὴ Νεοελληνικὴ, καὶ στὰ περισσότερα ἴδιωματα. Μόνο τὰ ιδιώματα τῆς Ικαρίας, Κύπρου, Ρόδου, Σκύρου καὶ Χίου επορεύεται, καὶ ἥ ποντιακὴ διάλεκτος κανονικὰ διατηρεῖν τὴν κατάληξη -ος στὰ θηλυκὰ ἐπίθετα (vgl. G. Hatzidakis, Einleitung, σελ. 28 καὶ τοῦ ίδιου MNN 1.383).

² N. Ηγδικα, ὅπου παραπ. 2.111.

³ Στὸ ίδιο 1.252.

⁴ B. Φάρη, ὅπου παραπ., σελ. 252.

⁵ B. Φάρη, ὅπου παραπ., σελ. 258. Πε. A. Thunb., Handbuch⁷, σελ. 12.

⁶ § 62, σημ. 2, καὶ E. Schwyzer, Neugriechische Dialekttexte, σελ. 11. Ως πρέπει δὲ δρόμο ποὺ ἀκολουθήσει ἥ ἀναλογικὴ αὗτὴ ἐπέκταση, ἐπειδὴ δ Φάρης δὲν τὴν

τέλεσμα γὰ τομπέσσουν τιπολογικὴ δὲ οὐκέτι ἀριθμὸς τῶν ἀρτενικῶν ἐπι-
λέσιν (οἱ καλὲς) μὲ τὸν παλαιότερο καὶ κοινότερο τοῦ πληθυντικοῦ τῶν
Ηγλυκῶν (οἱ καλὲς), πρᾶγμα ποὺ ἔφερε σύγχυσι, στὴν γλωσσικὴν φράσιν,
πρεργμάτων τόσο διαφορετικῶν ἀναμεταξύ τους στὸ γένος καὶ τὸν ἀριθμό.
Ἔταν λοιπὸν ἀνάγκη ἐπιτακτική, γιὰ γὰ τὸ αποφύγουν αὐτὴν τὴν
σύγχυσιν καὶ τὴν ἀσάφειαν, ποὺ ἦταν μεγαλύτερη, ὅταν ἀπὸ τὸ συντονισμένο τὸ δρόπτο, νὰ δρεῖται ἕνα μέσο μὲ τὸ δρόπτο νὰ διαφοροποιεῖται οἱ
δύο αὐτοὶ τύποι: σὲ - εἰ, καὶ τὸ μέσο αὐτὸν τὸ βρῆκε αὐθίδρυματα μένον
του τὸ ιδιωματικὸν τῆς Σκύρου. Γνωρίζουμε ἀπὸ τὶς ἐργασίες τοῦ Γάλλου
διαλεκτολόγου Gilliéron πὼς κάθε δργανωμένη, γλωσσα ἔχει ἀπὸ τὸν
ἐκυτό της τὴν δύναμιν, ὅταν ἀπὸ φωνητικὲς η ἄλλου εἴδους ἀλλοιώσεις
προκύψῃ, κάποια ἀσάφεια η ἀνεπάρκεια στὴν ἐκφραστικὴν πληρότητα
τοῦ δργανωμένου της, γὰ δημιουργῇ αὐθίδρυματα μεταβολὴς ποὺ ἔχουν δετε-
ρώνουν αὐτὴν τὴν ἀνεπάρκειαν της¹. Γιὰ γὰ διατέλλεται ὁ πληθυντικὸς
τοῦ Ηγλυκοῦ (οἱ καλὲς) ἀπὸ τὸν ἑγικὸν τοῦ ἀρτενικοῦ (οἱ καλὲς), ὑπογί-
ρησε τὸ Ηγλυκό στὴν πίεση τῆς ἀναλογίας ποὺ ἔκεινος: 1) ἀπὸ τὴν
παλαιότερη ταυτότητα τοῦ ἀρθροῦ (οἱ ἄντρες—οἱ γυναικες)², 2) ἀπὸ
ιδιαίτερο σκυριακὸν ἀναλογικὸν σχῆμα, ποὺ ἀναφέρεται παραπάνω ὅπερι.
1, καὶ 3) ἀπὸ τὴν ἥδη, καθιερωμένην, σὲ πολλὰ δόρεια καὶ ἀνατολικὴν νεο-
ελληνικὴν ιδιωματικὴν ταυτότητα τοῦ τύπου τῆς αἰτιατικῆς καὶ ὀνομαστι-
κῆς τοῦ πληθυντικοῦ τῶν ἀρτενικῶν διοικήσιν: ὀνομαστ. οἱ καλοὶ ἄν-
δρωποι—αἵτ. τὶς καλοὶ ἄνδρωποι³. Ἐπειδὴ τὸ φαινόμενο τοῦτο πα-
ρουσιάζεται καὶ στὸ ιδιωματικὸν τῆς Σκύρου, π.χ. ἀπὸ τοῦ ἄλλοι βασιλιά-
δις⁴, εὑλογοί εἶγαν: γὰ δεχτοῦμε ὅτι κι αὐτὸν στάληκε ἔνας πρόσλετος
παράγων ἀναλογίας ποὺ ὑποδογήθησε γὰ ἀπλώση γι, ὀριστιμορφία τῶν
πτωτικῶν καταλήξεων καὶ στὴν διομαστικὴν τοῦ πληθυντικοῦ τῶν Ηγλυ-
κῶν ἐπιλέσιν καὶ ἀντιμορφίαν.

Γιὰ τὴν γενικότερη τάση, γὰ ἔξομοιωθεῖν οἱ πιέσεις τῶν διοικήσιων
στὴν γένει τῆς Ελληνικῆς, βλ. Γ. Χατζιδάκη, MNE 1,70 κέξ. 429 καὶ 2,23 κέξ.

ἔξιητη, μποροῦμε γὰ τὴν ὁρισμένην ὡς ἔξητην: Κατὰ τὰ σχήματα: κλητ., καλή, αἰτ.,
εἰτ. καλή—διομαστ. η καλή, καλὸς—εἰτ. τὸ καλὸς—διομαστ. τὸ καλό, δποι τὸ κατα-
ληγκτικὸν φινήν εἶναι παντοῦ τὸ τέλος, σχημάτισαν οἱ Σκυριανοὶ ἀπὸ τὴν κλητ.,
καλὶ—εἰτ. τὸν καλὶ καὶ—διομαστ. οἱ καλὶς κ.ο.κ.

¹ Βλ. W. Wartburg, Einführung in die Problematik und Methodik
der Sprachwissenschaft, σελ. 125.

² I. /Ἐργατάμη/, 'Ο πληθυντικός τοῦ Ηγλυκοῦ ἀρθρος τῆς Σημοτικῆς. Φιλο-
λογική Ήχώ. Περιοδος Β' (1899), σελ. 209 κέξ. Πρ. Γ. Χατζιδάκη, MNE 1,370 κέξ.
καὶ 2,402.

³ Γ. Χατζιδάκη, MNE 1,382, τοῦ Ιδιου, Einleitung, σελ. 29, 1. Thumb,
Handbuch², σελ. 42, A. A. Ναπαδοπούλου, Γραμματικὴ τῶν πορείων διοικήσιων,
σελ. 61. ⁴ Λ. Πέρδικα, ὅπου παραπ., 2,212.

Δ. ΤΑ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΑ ΚΥΡΙΑ ΟΝΟΜΑΤΑ ΓΥΝΑΙΚΩΝ ΣΕ -Ω ΑΤΟΝΟ

Στὴ νέα Ἑλληνική, καντὰ στὰ ἀρχαῖα ὄντες γυναικῶν σὲ —ώ, καθίδις Ἐρατώ, Ἡρώ, Θεαρώ, Κλειώ, Μυρτώ, Σαπφώ¹, τὰ ἀνάλογά τους μεσαίωνικά, καθίδις Ἀναστασώ, Θεοκλητώ, Θεοφανώ, Κομητώ, Κοοινώ, Μαξιμώ, Μεγαλώ, Παγκαλώ, Χαροπώ², καὶ τὰ σημερινά, καθίδις Ἀθηνώ, Βαγγελιώ, Ζαχαρώ, Λευώ, Μαργαρώ, Ραλλιώ, Ρητιώ, Σμαρώ, συγχθίζονται: καὶ ἄλλα σὲ - ο ἀτονο, ποὺ συνήθως γράφονται κι αὐτὰ μὲ -ω καὶ ταυτίζονται ώς πρὸς τὸν γραμματικό τους σχηματισμὸν μὲ τὰ προηγούμενα, π.χ. Βασίλω, Διαμάντω, Κοντύλω, Μαλάπω, Μέλπω, Φρόσω, Χρύσω.

Ο Κ. Οἰκονόμος³, κατὰ τὶς αἰσλοδωρικὲς θεωρίες ποὺ ἐπικρατοῦσαν στὴν ἐποχὴ του σχετικὰ μὲ τὴν καταγωγὴν τῆς νέας Ἑλληνικῆς, θεωροῦσε τὰ ὄντες τὰ αἰσλοσμούς, δηλ. τὰ ἐταύτικα μὲ τὰ ἀρχαῖα σὲ -ώ καὶ τὰ ἔρμηνες μὲ ἀνέρχσιν τοῦ τόνου, ποὺ γίνονται στὴν ἀρχαῖα κιολική διάλεκτο τῆς Λέσβου.

Ο Γ. Ν. Χατζιδάκης⁴ ἀπορρίπτοντας τοὺς αἰσλοδωρισμοὺς γενικὰ στὴ νέα Ἑλληνική, τὰ παραλληλίζει μὲ τὰ ἀρχαῖα σὲ -ώ καὶ μὲ τὰ νεοελληνικὰ ιηλικὰ σὲ -ο, καθίδις ή ἀμπο, ή Θάσο, ή Αἴγιρο. Τὴν ἀποψίην του τὴν σημεριέζοντας: ὁ A. Thumb⁵, ὁ M. Φιλήγντας⁶ καὶ ὁ A. Mirambel⁷.

Ο Κ. Krumbacher ἔψεξε τὴν ἔρμηνεία τοῦ Χατζιδάκη, λέγοντας ὅτι: οὐαὶ δὲν τούτοις τὴν λήγουσα πρέπει νὰ θεωρηθοῦν γεώτερα, ἄλλα ὁ Χατζιδάκης ἐπέμεινε στὴν ἀποψή του⁸.

Ο Κ. Dieterich⁹ τὰ ἔρμηνεις ώς σχηματισμοὺς κατὰ τὰ ἀρχαῖα σὲ -ώ μὲ ἀνέρχσιν τοῦ τόνου (ὅπως στὰ ζεύγη λιτική· λιτίκη, γλαυκὸς· Γλαῦκος), ἀν καὶ δύσλογει ὅτι δὲν παρατηρεῖται σ' αὐτὰ ή ἄλλαχρι σηματίας ποὺ προκαλεῖ τὸ ἀνέρχσιν τοῦ τόνου¹⁰. Δὲν πρόσεξε δύμις ὅτι σύμφωνα μὲ τὴν ἔρμηνεία του Ήλις ἔπρεπε γὰρ σαλεύη ἐ τόνος σὲ ὅλα τὰ κύρια ὄντες γυναικῶν σὲ -ώ, ἐνῷ εἶναι: γγωστὸς πόθε,

¹ Γιὰ τὸ σχηματισμὸν τῶν στὴν ἀρχαῖα φ. E. Schwyzer, Griechische Grammatik 1, 178 καὶ Γ. N. Χατζιδάκη, Ἀκαδημαικὰ ἀντιγνώσιμα², 2, 16 κεῖ.

² St. Psaltes, Grammatik der byz. Chroniken, σελ. 152.

³ K. Οἰκονόμος, Ηερὶ τῆς γνωσίας προφορᾶς τῆς ἑλλ. γλώσσης, σελ. 571.

⁴ G. Hatzidakis, Einleitung, σελ. 25, MNE 1, 67, καὶ στὴν Ἐπιστ. Έπειτ. Ηγετ. 11 (1911), σελ. 8. ⁵ A. Thumb, Handbuch der neugr. Volks-sprache², σελ. 51. ⁶ M. Φιλήγντα, Γλωσσογνωσία, 3, 28.

⁷ A. Mirambel, Grammaire, σελ. 59. ⁸ Γ. N. Χατζιδάκη, MNE 1, 68.

⁹ K. Dieterich, Akzent- und Bedeutungsverschiebung im Mittel- und Neugriechischen. Indogerm. Forsch. 16, 6 κεῖ.

¹⁰ Στὸ Ιδε. σελ. 7.

ἐκτὸς ἀπὸ ἐλάχιστα ποὺ παραβούτει καὶ ὁ ἴδιος (Ἀργυρὸν - Ἀργύρων, Ἀρετὸν - Ἀρέτων, Χρυσὸν - Χρύσων), σὲ ὅλα τὰ ἄλλα ὁ τόνος μένει στὴ λήγουσα, ἀν εἶναι ἀρχαῖα ὄντες τὰ ἡμετέρα τὴν παραλίγουσα, ἣν εἶναι γεώτερα. Ὁ ἴδιος ἀργότερα στὴν πραγματεία του γιὰ τὶς νεοελληνικὲς παραγωγικὲς καταλήξεις¹ γράφει τὰ ἑξῆς: Für Vornamen aber tritt dafür die, wie schon oben bemerkt, auf denselben Ursprung zurückgehende Endung -ō (-ω) ein. Mit ihrer Hilfe bildet man Koseformen zu weiblichen Taufnamen, z. B. zu Βασιλική - Βασίλω,... ferner direkte Neubildungen (Paroxytonal!) wie Ἀσήμιο καὶ ἀσήμι, «Silber», Μαλάχιο καὶ μάλαχ(γ)ιον «Gold», Κρυστάλλω καὶ κρύσταλλον u.a.

Τέλος δὲ Σ. Ψάλτης² μιλῶντας γιὰ τὸ ἴδιον τῶν Σαράντα Ἐκκλησιῶν τῆς Λ. Θράκης λέγει τὰ ἑξῆς: «Ἄλλα καὶ εἰς ὁ μὴ δξύτονα κύρια ὄντες τὰ ἀρχαῖα παρ' ἡμῖν ὑπάρχουσιν, οὐκ οὐδὲ ὅπως προελθόντα, διότι κατ' οὐδὲν ἀρχαῖον πρότυπον (τούλαχιστον παρ' ἡμῖν σφράζεμενον) ἐσχηματίσθησαν. Τούτο μόνον δύναται νὰ φυτῇ, δτ: τινὰ κατά τὸν ἔχουσι: μεγεθύντικήν πως δύναμιν, ητις ὅμιος ἐν ἄλλοις δὲν ὑπάρχει. Οὗτοι μεγεθύντικήν τινα δύναμιν φαίνεται μοι δτ: τὰ Ἀγγέλων, Σταμάτων, Στεφάνων, Σύρων, Μάρων, Ἐρήμων, Μελάχρων, Χρυσάρων, Ἀνθούνιλων, Μόρθων, ἔτερα δὲ ὅμιος οὐδαμῶς ἔχουσι: τοιαύτην Νάϊδων, Βέργων, Φρόσων, Ρούσσων».

Κατὰ τὴν γνώμην μου, τὰ ὄντες ποὺ μᾶς ἀπασχολοῦν ἐδῶ δὲν ἔχουν κακομιὰ ἵστορικὴ συνάρτεια μὲ τὰ ἀρχαῖα σὲ -ō καὶ εἶναι: ἀναμφισβήτητα γεώτεροι σχηματισμοὶ ἀλληγράφησις, ὅπως διαίσθιάνηκε ὁ Krummbacher. Η προέλευση τῆς γραμματικῆς τους μορφῆς εἶναι κατ' ἐμὲ ἡ ἑξῆς:

Στὴν Σλαβικὴν, τὰ Ηγλουκὰ ὄντες, προστηρούνται καὶ κύρια, ποὺ λήγουν στὴν διοικαστικὴν τοῦ ἑγικοῦ σὲ -a, σχηματίζουν κανονικὰ τὴν κλητικὴν σὲ -o³, ὅπως ἀρκοῦν νὰ δεῖξουν τὰ ἑξῆς παραδείγματα ὄντες της κλητικῆς καὶ κλητικῆς: *baba* (=γριά) - *bábo*, *devóika* (=κόρη) - *devóiko*, *gora* (=βουγά) - *góro*, *máika* (=μητέρα) - *máiko*, *mása* (=μουσα) - *máso*, *Angélka* - *Angélico*, *Déspa* - *Déspo*, *Diamánda* - *Diamándo*, *Dósta* - *Dósto*, *Drósa* - *Drósio*, *Kalina* - *Kalino*, *Katinka* - *Katinko*, *Lénka* - *Lénko*, *Mára* - *Máro*, *Maslina* - *Mastino*, *Mélpa* - *Mélpo*, *Milka* - *Milko*, *Ráda* - *Rádo*, *Vája* - *Vájo* κτλ. Σὲ

¹ K. Dieterich, Die Suffixbildung im Neugriechischen. Balkan - Archiv 1, 116. ² Στ. Φαίδη, Θρακικά, σελ. 161 κάξ.

³ Ο σχηματισμὸς αὐτές παρουσιάζεται ἡδη στὴν Πρωτοσλαβική, π.γ. ἐνοικ. *zema* - κλητ. *zeno*. Bk. A. Meillet, Le slave commun, σελ. 344. Bk. L. Beaujeux, Grammaire de la langue bulgare, σελ. 45.

περιοχές όπου ο λαός μας συγχρωτίστηκε μὲ σλαβόφωνος οι "Ελλήνες ἀκούοντας τὰ σλαβικὰ ὄνοματα στὴν κλητική, ποὺ εἶγαν καὶ γὰρ συγχέτερη στὴ γρήση πτώση καὶ ἀκόμη η πιὸ ἐμφατικὴ προκειμένου γιὰ ὄνοματα κύρια, σχὶς μόνο τὰ χρησιμοποίησαν καὶ κάτοι στὴν ἵδια πτώση, ὅταν προσφινοῦσαν πρόσωπα ποὺ οἱ σλαβόφωνοι τὰ φώναζαν *hábo*, *Angóliko*, *Dispo*, *Diamándo*, *Katinko*, *Léntko*, *Máru* κ.τ.δ., ἀλλὰ καὶ μετέφεραν τὸν ἵδιο τύπο στὴν ὄνομαστική, κατὰ τὴν ἀγαλογία τῶν θηλυκῶν ὄνομάτων τῆς Ἐλληνικῆς, ποὺ ἔχουν τὴν ἵδια κατάληξη στὴν κλητική καὶ τὴν ὄνομαστική. Κατὰ τὸ σχῆμα δηλ. ὁ Σαχαρό - η Σαχαρό, ὁ Λευιδ - η Λευιδ, ὁ Μαρία - η Μαρία κ.τ.δ., εἴπαν καὶ ἀπὸ τὴν κλητική ὡς μπάμπω - η μπάμπω η βάβω, ὁ Ἀγέλκω - η Ἀγγέλκω, ὁ Δέσπω - η Δέσπω, ὁ Μέλπω - η Μέλπω κ.ο.κ.

(Ο γραμματικὸς κύριος ἀντὸς ἔξελληγνισμὸς σλαβικοῦ μορφολογικοῦ στοιχείου φαίνεται νὰ πραγματοποιεῖται καὶ τὸν ὄνοματα σὲ ἑταῖροι γνωρίζει, ὅπως πιστοποιεῖ ἡ διάδοση τῶν θηλυκῶν βαφτιστικῶν ὄνομάτων σὲ - ω ἀτονο σὲ δλη σχεδὸν τὴν Ἐλλάδα, ἀν καὶ δὲν ἔχουμε μεσαιωνικὲς μαρτυρίες του. Τὸ παλαιότερο παράδειγμα ποὺ δρῆκα σὲ ἑλληνικὸ κείμενο εἶγαν ἐν τῷ γραφίῳ τοῦ Δούκα 205, 11 (Βονη) ἐκ τῆς Μάρω, καὶ ἔνας ἀλλο, γιὰ τὸ ἵδιο πρόσωπο, στὴν "Ἐκθεση Χρονική 22, 21 (S. Lambros): ἔχουνα δὲ η αἰτή κράλητις τὴν τοῦ πατρὸς αὐτῆς ἀδελφὴν τὴν κυράν Μάρων, η ἀνηροχει γυνὴ τοῦ σουλτάν Μουράτη. Πολὺ συχνότερα τὰ συναντοῦμε σὲ κείμενα τῆς Τουρκοκρατίας, ὅπως σὲ Ἑγγραφο τοῦ 1732 τῆς μονής τῆς Ἀγίας Ἀναστασίας στὴ Χαλκιδική, ὅπου ἀναφέρονται μαζὶ μὲ ἀλλα: Ἀράστω, Ἀσσάρω, Κάλιω, Κόμιω, Κούνω, Λάσκω, Τζιάμω, Φιλάδρω, Χρισάκω, Χύμω, καὶ μὲ τροπὴ τοῦ ω σὲ ου κατὰ τὸν δόρειο φωνηειτισμὸ: Ἀνγέρου, Βελίκου, Βέργου, Βούλτζιου, Κυπαρίσσου, Μούρτζιαν, Πολύχρου, Ημαγγίπου, Ράλιου, Φόρου¹.

Μολονότι τὰ ὄνοματα σὲ - ω ἀτονο διαδέηθκαν, ὅπως εἴπαμε, σὲ δλη σχεδὸν τὴν Ἐλλάδα, εἶναι χρακτηριστικὸ ὅτι πολὺ λίγα, ὅπως τὰ Δέσπω, Λιαμάντω, Κρυστάλλω, Μάρω, Μέλπω, Φράσω, Φώτω κ.ἄ. εἶναι συχνὰ καὶ στὴ γέτια Ἐλλάδα. Υπάρχουν μάλιστα περιοχές, ἵδιως στὰ νησιά, ὅπου σὲ πίγκανες ὄνομάτων γυγακιῶν² αὐτὰ ἀπουσιάζουν ἐγτελώς. Λαντίθετα η γρήση τους παρουσιάζεται δῆλο καὶ πιὸ συχνότερη στο προχωρεῖ κανεὶς πρὸς τὶς δόρειες ἑλληνικὲς χῶρες, ὅπου ἀντιστροφα η γρήση τῶν ἀρχαίων καὶ μεσαιωνικῶν ὄνομάτων σὲ - ω τονισμένο εἶναι σπανιότερη παρὰ στὴ γέτια Ἐλλάδα.

¹ Βλ. II. Ηπαγγελμάτων στὴν Βyzant. Zeitschrift 7, 68 κέξ.

² Βλ. A. Σηρίδη, Σημείων βαπτιστικά - ἐπόμνυμα - παρωνόμια. Λεξικογρ. Ἀργ. 6, 160 κέξ. M. Μιχαηλίδην - Νονάρον, Ακογρ. σύμμεικτα Καρπάθου, 2, 127 κέξ.

Γιὰ τὸν ἔρευνητὴν τοῦ φαιγομένου, ὁ ὅποιος ἀναγκαστικὰ στηρίζεται σὲ δημόσιευμένες συλλογὲς ὄνομάτων, παρουσιάζει δυσκολίες καὶ τὸ ζῆτημα τῆς προφορᾶς τοῦ καταληκτικοῦ ἀτονοῦ - ω τὴν ὄνομάτων αὐτῶν στὶς περιοχὲς ὅπου ἐπικρατεῖ ὁ βόρειος φωνηγεντισμὸς καὶ ὅπου θὰ περίμενε τὸ - ω νὰ παρουσιάζεται κανονικὰ ὡς - ου. Ἐνῷ ἀπὸ συγγραφεῖς ἢ συλλογεῖς ποὺ ξέρουν τὴν ἀξία τῆς φωνητικῆς ἀναρθρίσεις ἔχουμε τύπους μόνο μὲ - ου¹, π. χ. Ἀλιξάνιφου, Ἀλισάβου, Κόμιου, Λένου, Λένκου, Λένισιου, Λιόπου, Μασλίνου, Ματιούκου, Μόργου, Ξάκου κλπ., ἀντίθετα ἀπὸ ἄλλους² ἔχουμε τύπους σὲ - ω, π. χ. Ἀγγέλω, Ἀκολίβω, Ἀρθω, Ἀρχόντω, Ἀσήμω, Ἀστέρω, Αὐγέρω, Ἀφέρτω, Βασίλω, Βενέτω, Βέργω, Γεράκω, Γκίτω, Δάφνω, Λέσιω, Διαμάντω, Εὐγένω, Ζώριω, Καστάνω, Κατίνκω, Κονιύλω, Καύκιω, Κεροτάλλω, Κυρδάτζω, Λάμπω, Λήλω, Λόλω, Μαγδάλω, Μαλάμω, Μαγγάρω, Μαστορίκω, Μέλπω, Μετάξω, Μόρφω, Μπέλλιω, Νεζίκω, Νεράντζω, Νέτω, Νταλέω, Ξάνθω, Ηαράγιω, Παρίσω, Ηερδίκω, Ηλαύμιω, Παύλιω, Ράϊδω, Ρήτω, Ρίγω, Ρούσω, Σάμω, Σαράρω, Σμαράγδω, Συνύλιω, Σιάθω, Σιάσω, Σταμάτω, Τούσιω, Φρόσω, Φώτω, Χαρούλω, Χρύσω.

Ἀπὸ τοὺς τύπους αὐτοὺς μὲ - ω, ἀν ἔξαιρέσουμε ἐκείνους ποὺ πρέρχονται ἀπὸ ἐκεῖνες τὶς περιοχὲς τῆς Β. Ἡπέρου ποὺ ἔχουν γότιο φωνηγεντισμό³, γιὰ τοὺς ὑπόλοιπους δὲν εἶναι δέδησιο ἐν πραγματικὰ ἔτσι τοὺς ἄκουουσαν στὴ Β. Ἐλλάδα οἱ συλλογεῖς, (ἐπότε θὰ ἐπρεπε νὰ δεχτοῦμε ὅτι στὰ ὄνόματα αὐτὰ δὲν ἴσχυσε ὁ νόμος τῆς τροπῆς τοῦ ἀτονοῦ ο σὲ ου, ίσως ἀπὸ ἀναλογικὴ ἐπίδραση τῶν ὄνομάτων μὲ τονισμένο - ω), γιὰ τὰ ἄκουουσαν μὲ - ου, ἀλλὰ τὰ ἀποκατάσταγμα σὲ - ω ἐπιγρεζομένοις ἀπὸ τὴν νοτιοελληνικὴ μορφὴ τους. "Ο, τι θμως κι: ἀν συμβαίνῃ, δὲν μπορεῖ νὰ γεννηθῇ ἀμφιβολία ὅτι πρόκειται γιὰ τὸ ίδιο μορφολογικὸν στοιχεῖο.

Ὦς πρὸς τὴν γεωγραφικὴν καταγομὴν τῶν ὄνομάτων σὲ ἀτονο - ω καὶ - ου, ἐνῷ ἢ χρήση τους εἶναι συχνότερη σὲ ὄλοκληρη τὴ Β. Ἐλλάδα, οἱ περιοχὲς ἀπὸ τὶς ὁποῖες ἔχουμε τὰ σχετικῶς περισσότερα παραδείγματα εἶναι ἢ Δ. Μακεδονία καὶ κυρίως ἢ Ἡπειρος. Τὸ φαιγόμενο αὐτὸ δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ θεωρηθῇ ἀποτέλεσμα μόνο μιᾶς πυκνότερης

¹ A. Τζατζάρον, Περὶ τῆς συγχρόνου θεσσαλικῆς διαλέκτου. εελ. 83. E. Μπορτιώτα, Μελέτη περὶ τοῦ γλωσσικοῦ ιδιόματος Βελβεντοῦ καὶ τῶν περιχώρων αὗτοῦ. Αρχεῖα Κοραζή, 1, 11.

² H. H. Πουλίτσα, Ἐπιγραφὲς καὶ ἐνθυμήσεις ἐκ τῆς Β. Ἡπειρου. Ἐπετ. Εταιρ. Βυζαντ. Σπουδῶν 5, 93 κέξ., Σ. Αἴμπηρος επάν N. Ἐλληνομ. 2, 284 κέξ.

³ N. Π. Ἀνδριώτη, Τὰ δρικά τῶν θορείων, ἥμισορείων καὶ νοτίων ιδιωμάτων τῆς Θράκης. Αρχεῖον Θρακ. Θησαυροῦ 10, 136.

σλαβικής διείσδυσης, ποὺ τὴν πιστοποιοῦν τὰ σλαβικὰ τοπωγύμια τῶν περιοχῶν αὗτῶν, γιατὶ μπορεῖ νὰ δρεῖλεται καὶ σὲ μιὰ ισχυρότερη ἀναλογικὴ ἐπίδοση τῆς ξένης κατάληξης.

Στὴ Β. Ἐλλάδα ἡ κατάληξη - ω (-ου) δὲν περιορίστηκε στὰ κύρια δυνάματα γυναικῶν, ἀλλὰ ἀπλώθηκε καὶ σ' ἄλλα θηλυκά οὐσιαστικά καὶ ἐπίθετα, καθὼς ζιούφον, μιζαρίδον, νταϊλέάνου, κάκου (Κοζάνη), κούφον, καφούλιον, κονοκιτάρα, λίμου, μαζώχηρον (Βλάστη), γαδαρέκλω (Σκύρος), καλαμοβύζω (Ηπειρος)¹.

Μερικά ἀπὸ αὐτὰ ἔγιναν κοινότερα μὲ τὰ δημοτικὰ τραγούδια ἢ ἐπειδὴ χρηγικοποιήθηκαν ἀπὸ λογοτέχνες Βορειοελλαδίτες, καθὼς τὰ μαρδομάλλω, μαρμαροστήθω, μονοβύζω, τρεμοχέρω².

Αν ἡ ἑρμηνεία μου εἶναι σωστή, ἡ γραφὴ μὲ ω ἔλων τῶν παραπάνω θηλυκῶν σὲ - ω ἀπογειώνεται ἀδικαιολόγητη, μπορεῖ δημος γὰ παραμείνη, για λόγους πρακτικῆς εὐκολίας.

Πάντως ἀξίζει γὰ ἔξαρθῇ τὸ γεγονός ὅτι ἡ διείσδυση μὲ τὸν παραπάνω τρόπο τῆς σλαβικῆς κατάληξης - οι στὴ νέα Ἐλληνικὴ δὲν ἰσσοδυναμεῖ μὲ ἐπίδραση τῆς σλαβικῆς γραμματικῆς ἐπάνω στὴν Ἑλληνική. Ἡραμματικὴ ἐπίδραση θὰ ήταν, ἀν ἐλληνικὰ δινόματα σὲ - α σχημάτιζαν κλητική, σὲ - ο, (π.χ. δυοικατ. Σοφία - κλητ. Σοφίω κ.τ.λ.), δπως λ.χ. συνέδη, ἀπὸ σλαβική ἐπίδραση, στὴ Ρουμανική³, δπου τὸ Maria σχηματίζει κλητικὴ Mariin, τὸ Germānia, κλητ. (ιερμανίο, κ.ο.κ.) Ἀντίθετα ἡ ἐλληνικὴ γραμματικὴ εἶχε τὴ δύναμη γὰ ἀφομοιώσῃ τὸ σλαβικὸ αὐτὸ γραμματικὸ στοιχεῖο, προταρμόζοντάς το στοὺς κανόνες τῆς νεοελληνικῆς κλίσης, ποὺ ἀπαιτεῖ τὴν ίδια κατάληξη στὴν δινοματικὴ καὶ κλητικὴ τῶν θηλυκῶν. Ἔνα πρόσθετο δεῖγμα τῆς ἕκαντητας ποὺ εἶχε πάντοτε ἡ γλώσσα μας γὰ κατακτᾶ τὰ ξένα γλωσσικά στοιχεῖα καὶ γὰ τὰ ἐξελληγνίσγια.

¹ H. Λαζαρίτηον, Ἡπειρωτικὸν γλωσσάριον, σελ. 45.

² L. Roussel, Grammaire descriptive du roméique littéraire, σελ. 103. § 331.

³ Η σλαβικὴ ἐπίδραση στὴ Ρουμανικὴ εἶναι τόσο ραθειά, ὥστε γὰ γρακτησίεται ἡ γλώσσα αὕτη ὡς «lingua romana in bocca slava».